

BOEKBESPREKINGEN

G. J. KUSEN, *Fracturen van de processus condylaris mandibulae*. Proefschrift Utrecht, 28 juni 1960. (Promotor Prof. J. W. A. TIEBBES), 139 blz. 25 afb., Utrecht 1960.

In dit proefschrift wordt een onderzoek ingesteld naar de resultaten van operatieve en conservatieve therapie bij fracturen van de processus condylaris mandibulae. Aandacht is geschonken aan de vraag of er bij jonge individuen, na fracturen van de processus condylaris ontwikkelingsstoornissen ontstaan van de onderkaak. Van het klinische gedeelte is daarom nog toegevoegd een experimenteel gedeelte, waarin bij jonge apen de ontwikkeling van de onderkaak wordt nagegaan via fractuur van de processus condylaris.

Over de problemen, die de schrijver zich ten doel heeft gesteld aan een nadere bestudering te onderwerpen, bestaan in de internationale literatuur geen eensluidende opvattingen. Het is daarom verheugend te noemen, dat in Nederland een proefschrift is verschenen, waarin op verscheidene, tot nu toe nog niet opgeloste vragen, een antwoord wordt gegeven.

Het proefschrift, dat goed is uitgevoerd, van uitstekende afbeeldingen is voorzien, maar in stylistisch opzicht niet overal aan de te stellen eisen voldoet, begint met een behandeling van anatomie en histologie van het kaakgewricht. Hierna volgt het onvermijdelijke „historisch overzicht”.

De pathologie van de processus condylaris fracturen (de aard van het trauma, frequentie van voorkomen, leeftijd, verloop van de fractuurlijn en dislocatie) en de wijze, waarop de fractuur kan genezen, worden in een volgend hoofdstuk beschreven.

Naar aangehaalde literatuur blijken er vier wijzen van fractuurgenezing te kunnen voorkomen.

1. het proximale breukstuk vergroeit in de nieuwe positie met het perifere breukstuk. Er ontstaat een nearthrose.
2. de beide breukstukken vergroeien niet met elkaar. Er treedt bindweefselvorming op tussen perifeer breukstuk en omgeving.
3. het proximale breukstuk vergroeit benigno met de schedelbasis en er ontstaat bindweefselvorming tussen proximaal en perifeer beenstuk.
4. er ontstaat een „dubbelgewicht”; zowel tussen perifeer en proximaal beenstuk, als tussen schedelbasis en proximaal breukstuk ontstaat bindweefselvorming.

De eerste mogelijkheid zou het meest worden gezien. In een apart hoofdstuk worden op overzichtelijke manier besproken de symptomatologie, het klinisch onderzoek, als ook het röntgenonderzoek. Bestudering van dit gedeelte door een ieder, die zich met ongevalschirurgie bezig houdt, hetzij in practisch, hetzij in diagnostisch opzicht, ware gewenst. De praktijk wijst immers uit, dat fracturen van de processus condylaris niet altijd worden herkend en dat het röntgenonderzoek in lang niet alle gevallen optimaal is.

Voor een juiste interpretatie naast het klinisch onderzoek, geeft de auteur de volgende röntgenonderzoeksmethodes aan:

1. postero-anterioropname met geopende mond. Bij deze opname wordt een goed beeld verkregen van de dislocatie van de processus condylaris naar mediaal, terwijl bovendien goed symmetrie-onderzoek mogelijk is.
2. contactopname volgens PARMA; deze opname geeft een duidelijk beeld van de dis-

locatie in ventro-dorsale richting. Bij geopende mond is de positie van het caput t.o.v. het tuberculum articulare goed zichtbaar.

3. de perorbitale opname geeft een indruk van de relatie tussen caput en collum mandibulae.

Bij de behandeling van de therapie van de fractuur van de processus condylaris, stelt schrijver zich terecht de vraag, of occlusie – en functieherstel mogelijk zijn zonder herstel van de normale anatomische verhoudingen, omdat hierin immers het kernpunt is gelegen van de meningsverschillen, die over de te volgen behandelingsmethodes bestaan.

Een van de verdiensten van deze dissertatie lijkt mij te zijn, dat aan de hand van een klinisch naonderzoek, gebaseerd op 105 patiënten, is aangetoond, dat de in Duitsland veel toegepaste, eenvoudige conservatieve methode tot resultaten leidt, die in functioneel opzicht gelijk zijn aan die van de operatieve behandelingswijze. Beide behandelingsmethodes worden beschreven, als ook de indicaties en complicaties, die na behandeling kunnen optreden.

Een negental complicaties wordt genoemd, waarbij opvalt, dat de veel genoemde mogelijkheid van groeistoornissen van de onderkaak bij jonge patiënten met luxatie van het proximale breukstuk, niet op concrete onderzoeken berust. Bij de 105 onderzochte patiënten werden 2 gevallen van ankylose geconstateerd, waarvan 1 na operatieve en 1 na conservatieve therapie. Gebleken is verder, dat ankylose bij niet behandelen van de fractuur van de processus condylaris vaker wordt gezien dan bij behandelde fracturen. Gebleken is bovendien, dat conservatieve therapie bij jeugdige personen met luxatie fracturen van de processus condylaris niet leidt tot ontwikkelingsstoornissen in de onderkaak. Deze klinische waarneming werd bevestigd door het verrichte experimentele onderzoek bij jonge apen. Langs histologische weg kan worden aangetoond, dat bij resectie van het caput mandibulae regeneratie van het groeicentrum optreedt. Bij luxatie-fracturen van de processus condylaris ontstaat een benige vergroeiing tussen proximaal en perifeer breukstuk.

Met deze dissertatie is aan diegenen, die regelmatig in aanraking komen met verwondingen van het aangezichtsskelet de gelegenheid gegeven kennis te nemen van 5 belangrijke en nuttige gegevens.

W. A. P. VAN DER KWAST

H. LEVISON. *Textbook for dental nurses.*

Blackwell Scientific Publications Oxford 1960, 152 pag. 40 ill. 18 s. 6 d.

Dit boekwerkje houdt een samenvatting in van de leerstof voor de opleiding van tandarts-assistenten, die zich willen bekwamen voor het examen, dat wordt afgenomen door de „Examining Board for Dental Nurses and assistants”.

De druktechnische uitvoering met de vele illustraties is zeker goed te noemen.

De inhoud zal ongetwijfeld niet ieder bevredigen. De schrijver moet de moeilijke kunst van beperking beoefenen. De tandheelkunde in een notedop, die hier is ontstaan en die daarbij nog gericht is op een zeer bepaalde lezerskring, ontkomt niet aan een sterk persoonlijke en subjectieve inslag.

Al met al zal men, onder het toepassen van de nodige correcties en aanvullingen, zeker veel nut in dit werkje vinden.

L. J. A. VAN SCHIJNDEL

WALKHOFF-HESS. *Lehrbuch der konservierenden Zahnheilkunde*. Sechste Auflage 1960. Johann Ambr. Barth Verlag 358 blz. D.M. 28,-.

Blijkbaar mag dit bekende leerboek zich nog altijd in een ruime belangstelling verheugen: spoedig nadat de in 1954 verschenen vijfde druk was uitverkocht deed zich de behoefte aan een zesde gevoelen. Ingrijpende wijzigingen hebben ditmaal niet plaatsgevonden; blijkens het voorwoord van de ook ten onzent bekende en hooggewaardeerde Prof. HESS heeft de tekst enkele noodzakelijke aanvullingen ondergaan; de omvang van het werk is daardoor ternauwernood toegenomen.

De door langjarige ervaring beproefde behandelingsmethoden – die overigens waar schijnlijk niet de voltrekte instemming van meer Amerikaans georiënteerde docenten en practici zullen hebben – worden op duidelijke wijze uiteengezet en met tal van illustraties toegelicht. Het geheel maakt een zeer verzorgde indruk; het is alleen jammer dat veel afbeeldingen, vooral in het eerste deel van het boek, zo ouderwets aandoen.

J. B. VISSER

P. A. E. SILLEVIS SMITT. *Enige klinische en bacteriologische aspecten van de gingivitis gangraenosa* (Plaut Vincent).
Academisch proefschrift, Amsterdam 1960. Promotor Prof. M. HUT.

Het is de verdienste van de schrijver in een beknopt en helder betoog al die inzichten te hebben samen gevat, welke omtrent de kliniek van de gingivitis gangraenosa bekend zijn en deze door eigen onderzoek te hebben gecontroleerd op hun geldigheid ook voor Nederlandse toestanden.

Het is daarom zeer verhelderend voor ieder practiserend tandarts en in het bijzonder voor diegenen die hun arbeidsterrein ook hebben in z.g. „gesloten gemeenschappen”. Het blijkt, dat onder de mannelijke Nederlandse bevolking in de dienstplichtige leeftijdsgroep ongeveer 2% behept is met deze ziekte en voorts dat het verblijf in „gesloten gemeenschappen” – in dit geval militaire kampementen, schepen e.d., maar vermoedelijk evengoed geldend voor internaten, bejaardeninrichtingen en andere dergelijke vormen van samenleven, – het voorkomen van deze aandoening bevordert, waarbij de hygiënische omstandigheden een belangrijke factor zijn, vooral ten aanzien van het eetgerei.

Bij de therapie wordt nogmaals op het belang van een minutieuze verwijdering van tandsteen met polijsten van alle vlakken, en daarnaast applicatie van waterstof-peroxyde, gewezen.

Alleen in de enkele zeer ernstige gevallen werden antibiotica intramusculair ingespoten. De genezing vindt vlot plaats, waarbij het kan komen tot regeneratie van de tandvleespapil in gewijzigde vorm.

De schrijver moest in 25% van de gevallen recidief constateren, hetgeen misschien te wijten zou kunnen zijn aan de onmogelijkheid om de gewenste zeer frequente nabehandeling in de vorm reiniging met H_2O_2 applicatie steeds zelf uit te voeren (ref.).

De auteur stelt een hypothese op omtrent de bacteriologische aspecten van de aandoening en haar wijze van overbrengen door een symbiose van verschillende kïemen aan te nemen, die onder optimale condities het ziekteproces zouden kunnen verwekken.

L. J. A. VAN SCHIJNDEL

D. KERR, M. ASH en D. MILLARD. *Oral diagnosis*. 419 blz. met 212 illustraties. The C.V. Mosby Company, St. Louis, 1959. Prijs \$ 10.-

Not until diagnosis becomes the foundation on which the whole structure of dentistry is built can it lay claim to be a learned profession or an important branch of the great art and science of healing.

Deze uitspraak van LEROY M. S. MINER in de J.A.D.A. van januari 1937 is de introductie van dit boek en thans bijna vijf en twintig jaren later heeft zij aan de waarde nog niets ingeboet. Wij zouden zelfs kunnen zeggen integendeel! Aan de ene zijde kan de tandheelkunde in onderwijs en praktijk-uitoefening ongetwijfeld vorderingen boeken, hetgeen ook tot uitdrukking komt in een grotere waardering voor deze tak van de medische wetenschap. Aan de andere zijde moet helaas geconstateerd worden, dat er een welhaast onvoorstelbaar onbegrip heerst voor de noodzaak van wetenschappelijke vorming voor de beoefenaars van dit beroep. Het antwoord van de tandheelkunde op de laatste houding kan slechts enig zijn: maak MINER's woorden werkelijkheid. Dit is het verschil tussen een tandarts en een technicus die ook patiënten behandelt.

De opzet van de schrijvers is geweest om een leerboek te schrijven, dat overzichtelijk is, dat de wijze om tot de diagnose te komen leert, zonder te veel af te leiden door een overmaat aan klinische pathologie. De laatste kan in tekstboeken opgezocht en bestudeerd worden. Aan het onderwijs in de klinische pathologie behoort het onderwijs in de diagnostiek vooraf te gaan. Met recht zeggen de schrijvers dat het opnemen van de anamnese een kunst is, die door ondervinding moet worden ontwikkeld. Om de kunst van het onderzoek te leren moet de beginneling volgens een vast plan en in details elke patiënt onderzoeken en pas wanneer hij een zekere routine heeft verworven kan hij zich een beknopter schema van onderzoek permitteren om tot meer details terug te keren, daar waar zijn ervaring hem doet weten, dat zulks nodig is.

Om aan deze principes te voldoen volgden de schrijvers de volgende indeling:

- 1° de grondslagen van het opnemen van de anamnese;
- 2° de relatie van deze gegevens tot de normale status en tot het mechanisme van het ziek zijn,
- 3° de grondslagen voor de formulering ener diagnose,
- 4° de waardering van de verkregen gegevens om een behandelingschema voor de patiënt op te stellen.

Na twee inleidende hoofdstukken over het terrein dat de „Oral diagnosis” behoort te bestrijken en de mogelijke symptomen op dit terrein wordt het eigenlijke onderzoek nader ontwikkeld. Uitermate belangrijk is voor de beginneling dat verschillende gebruikelijke benamingen door illustraties aanschouwelijk worden gebracht. De uitstekende foto's bieden reeds veel, toch zouden kleurenreproducties een en ander nog duidelijker laten uitkomen.

Het opnemen van de anamnese, het klinisch onderzoek algemeen en van de mond, het röntgenonderzoek en laboratoriumonderzoek worden achtereenvolgens uitgebreid uitgelegd, totdat in het laatste hoofdstuk wordt behandeld hoe uit het voorafgaande tot een diagnose te komen en daarna tot de in te stellen therapie.

Het is een boek, dat we gaarne in handen van iedere student zouden zien, terwijl menig serieuze practicus met plezier hierin zal lezen hoe hij wellicht ten dele onbewust door ervaring tot dezelfde wijze van onderzoek is gekomen.

M. HUT

SYDNEY BLACKMAN M.R.C.S., L.R.C.P., D.M.P.E. *An atlas of dental and oral radiology*, 371 pag. met 816 illustraties, uitg. John Wright en Sons Ltd., Bristol, 1959, Prijs 84 sh.

Terecht merkt de schrijver in zijn voorwoord op, dat de tandheelkunde wellicht meer dan enige andere tak van de medische wetenschap steunt op de radiografie voor de diagnostiek en voor de controle van de behandeling. (Dit mag er evenwel niet toe leiden, dat de radiografie vrijwel de enige methode van onderzoek in de praktijk wordt! Ref.) De radiografie van het hoofd behoort zeker tot het moeilijkste gedeelte van de röntgenfotografie, door de gecompliceerdheid van de schedelbouw waarbij op een foto vaak verschillende delen over elkaar heen worden geprojecteerd, terwijl ook de vertekening door de projectie hier een grotere rol speelt dan elders in het lichaam.

De interpretatie van de foto is een waardering van de verschillende nuances van grijs en slechts een foto van uitstekende kwaliteit biedt de mogelijkheid om de gevolgtrekkingen te maken, die voor verschillende diagnoses gewenst of noodzakelijk kunnen zijn.

Dit boek behandelt niet de techniek van de opnamen, noch het fysische deel van de procedure. Het is uitsluitend een atlas van prachtige voorbeelden van de normale situaties en van afwijkingen die op dit gebied kunnen voorkomen. Het toont tevens hoe goed reproducties van röntgenfoto's kunnen zijn en dat helaas vele publicaties wel heel ver hier vanaf blijven.

De inhoud bestaat uit drie delen:

- 1° de doorbraak en de ontwikkeling van de tanden,
- 2° ontstekings- en traumatische laesies van tanden en kaken,
- 3° cystes en nieuwvormingen.

Het eerste deel, een honderd bladzijden omvattend, toont een groot aantal zeer fraaie tandfilms, waarop de structuur van de harde weefsels zonder en met afwijkingen zeer duidelijk zijn af te lezen. Aan het eind worden enige occlusie foto's met speekselstenen gereproduceerd en tenslotte enkele sialogrammen, die helaas te klein zijn weergegeven en waarvan we gaarne wat meer variaties zouden hebben gezien.

Het tweede deel geeft eerst weer de afwijkingen aan de tanden tengevolge van trauma of ontsteking. Naast oplossing van harde weefsels worden ook prachtige voorbeelden van botsclerose gegeven. Bij de parodontose hadden we gaarne röntgenstatus van het gehele gebit gezien. Prachtig zijn echter weer de afbeeldingen van osteomyelitis met allerlei sequenties. De afdeling kaakfracturen geeft naast de klassieke beelden enige reproducties van opnamen van zygomaticusfracturen, die helaas te veel verkleind zijn, om voor niet zeer ingewijden nog leesbaar te zijn. Het hoofdstuk pathologische fracturen geeft weer zeer veel prachtige voorbeelden evenals die van het antrum.

Het derde deel geeft alle mogelijke vormen van cystes op tandfilms, occlusale en extra-orale opnamen. Met lipiodol contrastopnamen is de auteur erg zuinig geweest, hier zouden gemakkelijk wat spectaculaire gevallen te vinden zijn geweest. Bij de tumoren worden voorbeelden gegeven van ameloblastomen, osteomen, sarcomen, carcinoomen en diverse andere tumoren.

Van de ziekte van PAGET en van VON RECKLINGHAUSEN zijn prachtige voorbeelden gegeven. Hier zouden echter wat minder ver gevorderde gevallen zeer illustratief zijn geweest voor de differentiaal diagnose. Hetzelfde kan gezegd worden van de fibreuze displasie.

Dit is een uitstekend werk, waar iedereen die werkzaam is op dit gebied veel van zijn gading zal kunnen vinden. Het is slechts te hopen, dat de schrijver bij een volgende druk

het kaakgewricht tevens zal behandelen en de grotere foto's met evenveel zorg zal weergeven, als hij nu de tandfilms heeft gedaan. M. HUT

K. A. BISSET and G. H. G. DAVIS. *The microbial flora of the mouth*. Heywood & Company Ltd., London 1960. 100 pag. 22/63\$.

Dit boekje geeft een systematisch overzicht van de microbiële flora van de mondholte. In een 15-tal korte hoofdstukken wordt telkens een bacteriegroep behandeld. Aan de morfologie, de isolatie, kweekmethoden en identificatie wordt vooral aandacht besteed.

Uitvoerige literatuur verwijzingen verhogen sterk de waarde van dit boekje dat met vele fraaie micro-opnamen verluicht is.

Het boekje draagt – en dit komt ook vooral in de illustraties tot uitdrukking – duidelijk het stempel van Bisset. Bisset immers is de eerste geweest die duidelijk aantoonde dat veel van de z.g. eencellige organismen dit in feite niet zijn. Gedeeltelijk is ook hierop zijn indeling van de bacteriën gebaseerd, terwijl hij anderzijds zoveel mogelijk gepoogd heeft BERGEY's indeling te volgen. Of men nu wel of niet BISSET's opvattingen wil delen over de fylogenetische ontwikkeling van de bacteriën, het is stellig een waardevolle poging een logisch verband in de systematiek van de bacteriën te brengen, die de moeite loont er kennis van te nemen.

Voor degenen die op het gebied van de tandheelkundige bacteriologie werkzaam is, is dit boekje van belang maar ook voor de medisch bacterioloog is het nuttig, vooral door de uitvoerige bespreking van vele zo slecht bekende bacteriën uit de mondholte.

Helaas is ook dit weer geen boekje waar de tandheelkundige student iets aan heeft.

O. BACKER DIRKS

RONALD L. BISHTON M.D.. *General pathology and bacteriology for dental students*.

Uitg. John Wright & Sons, Ltd., Bristol. 307 blz. met 112 illustraties. Prijs 42 sh.

De auteur heeft, puttend uit zijn onderrwijservaring, in dit boekje met opzet de pathologie en bacteriologie door elkaar heen behandeld om daardoor de nadruk op de correlatie tussen beiden te leggen. Hij is van mening dat aan verschillende universiteiten beide onderwerpen te veel apart worden behandeld, waardoor het verband voor de student niet voldoende duidelijk wordt. Belangrijk is volgens hem, dat de student de pathologie evenals klinische vakken niet alleen uit boeken tracht te leren, doch dat het bekijken van preparaten en het bijwonen van autopsieën een absolute noodzaak zijn. Hij wijst op de gelukkige situatie in Bristol waar de Dental School tegenover het Universiteits Ziekenhuis staat, zodat de studenten gemakkelijk de dagelijkse secties kunnen bijwonen.

De schrijver behandelt eerst in 5 hoofdstukken de weefselreacties, circulatiestoornissen, trombose en embolie, infarct en gangreen, om dan een 3-tal te wijden aan de bacteriologie – classificatie en identificatie van bacteriën, pathogeniteit – immuniteit en overgevoeligheid, het kweken van bacteriën – sterilisatie, waarna de chemotherapie en antibiotica worden besproken. Na de ontsteking worden staphylococci en streptococci behandeld, om dan de afwijkingen van hart en longen te bespreken. Zo worden vervolgens diverse micro-organismen besproken met de afwijkingen die ze in het lichaam verwekken. Het laatste hoofdstuk behandelt tumoren.

Zonder twijfel spreekt het de beginneling gemakkelijker aan wanneer aaneensluitend de verwekker en de afwijking worden behandeld. We zouden evenwel dit werkje niet als

vervanger willen aanbevelen van studieboeken voor de pathologie en de bacteriologie. Toch zal het bij de studie waardevolle diensten kunnen bewijzen en als zodanig willen we het dan ook gaarne aanbevelen. M. HUT

LEONARD M. MONHEIM. *General anesthesia in dental practice*. The C.V. Mosby Comp. St. Louis 1960. 461 pag., prijs \$ 10.50.

Zoals uit het voorwoord blijkt, wordt dit boek speciaal aanbevolen aan studenten in de tandheelkunde en aan dié specialisten, welke zich bezighouden met de algemene anesthesie in de tandheelkundige praktijk in Amerika.

Na een inleiding over de anatomie en fysiologie van de ademhaling, de circulatie en het zenuwstelsel wordt enige aandacht besteed aan de fysische aspecten welke ten grondslag liggen aan het toedienen van gassen bij de algemene anesthesie.

Een korte beschouwing wordt gewijd aan de werking van het anestheticum op de stofwisseling van de cellen van het centraal zenuwstelsel. Een afdoend antwoord hierop kan niet gegeven worden in tegenstelling tot het probleem van de opname van het anestheticum in de cel.

Hierna worden de methoden van toediening besproken zoals het open, het halfgesloten en het gesloten systeem en de middelen voor intraveneuse anesthesie zowel als inleiding voor de algemene anesthesie door middel van gassen, als voor de kortdurende algehele anesthesie. De gevaren, verbonden aan de intraveneuse anesthesie, worden duidelijk besproken.

Een uitgebreide farmacopee treft men aan van de te gebruiken gassen en vloeistoffen, waarbij een strenge scheiding wordt gemaakt tussen de middelen die zuiver als anesthetica worden beschouwd en die, welke in combinatie met het anestheticum worden gebruikt.

Na een technische beschrijving van de verschillende methoden van intubatie, waarbij ook aan de blinde intubatie aandacht wordt besteed, volgen enkele hoofdstukken over de complicaties welke zich tijdens en na de anesthesie kunnen voordoen. Ook wordt aandacht gewijd aan de mogelijkheid van beschadiging van de bovenfrontelementen en de onderlip door de laryngoscoop en het voorkomen hiervan.

Tenslotte worden $\pm$ 15 pagina's gewijd aan de algemene anesthesie in de tandheelkundige praktijk.

Het is een gedegen en uitgebreid boekwerk over de algemene anesthesie. De titel doet eigenlijk méér verwachten voor de algemene anesthesie in de tandheelkundige praktijk dan de 15 pagina's, welke hieraan worden gewijd.

Het is een boek, dat stellig door de anesthesist gewaardeerd zal worden en door dié algemeen practicus, die belangstelling voor dit onderwerp heeft. G. J. KUSEN

M. G. SWENSON. *Complete Dentures*. Met 856 afbeeldingen. Vierde druk. 682 blz. Uitgave: The C.V. Mosby Company, St. Louis 1959. Prijs: geb. \$ 13.50.

Na de laatste uitgave van dit bekende werk op het gebied der volledige prothese in 1953, is thans de vierde druk in het licht gegeven. Het kan als een getuigenis worden beschouwd van de belangstelling die dit standaardwerk geniet als erkende bron van betrouwbare voorlichting, voor wie zich in details op de hoogte wil stellen van de velerlei aspecten – en niet alleen technische – waarmee de volledige tandvervanging is omgeven.

Blijkens het voorwoord heeft de auteur afstand gedaan van de thermoplastische af-

drukmaterialen ten gunste van de alginaten voor het maken van (voorlopige) afdrukken. Ook wordt daar de aandacht gevestigd op een door de schrijver gevonden meetkundige relatie aan de bovenkaak waardoor de breedte der fronttanden kan worden vastgesteld. Die relatie bestaat in de som van de drie zijden van een driehoek waarvan de papilla incisiva en de beide groeven achter de tuberositas de hoekpunten vormen. Welke echter de wetmatige verhouding is ten opzichte van de breedte van het gebitsfront wordt niet vermeld, alleen dat deze verwerkt is in een (afgebeelde) „selector” met betrekking tot een bepaald fabrikaat kunsttanden! Ook wordt de bespreking van een vereenvoudigd registratie-apparaat in het voorwoord aangekondigd. echter, zonder dat uit de tekst van het betreffende hoofdstuk duidelijk blijkt op welke van de daarin behandelde methoden wordt gedoeld. De opzet is kennelijk een encyclopaedische behandeling van de bestaande werkwijzen en de daarbij behorende instrumentele uitrusting, welke door de auteur als wetenschappelijk en in de praktische toepassing betrouwbaar zijn bevonden. Zo vindt men een zeer uitgebreide aandacht gewijd aan de prothetische apparatuur en methodiek van Hanau, aan de hand van vele afbeeldingen uit diens publicaties ten behoeve van de aan zijn naam verbonden Engineering Company.

Trouwens, aan afbeeldingen ontbreekt het in geen enkel opzicht, het aantal op het titelblad vermeld, getuigt ervan. Vele zouden, indien zij achterwege waren gebleven, aan een goed begrip van het geschrevene geen afbreuk hebben gedaan. Zo is ook in deze druk nog een dozijn foto's gewijd aan de vervaardiging van een doorschijnend gelaatsmasker volgens de Poller-werkwijze ter controle op een herstel van de oorspronkelijke gelaatscontouren. Er zal geen tandarts ter wereld gevonden worden, die hiervan gebruik zal maken. Men kan zich dan ook afvragen welk nut het heeft bij elke nieuwe druk hieraan te blijven vasthouden. Ook zonder deze nutteloze uitwijding zijn de beschreven methodes vaak al gecompliceerd genoeg om de nog niet kritisch ingestelde onervaren lezer te verwarren bij het betrachten van de noodzaak om het essentiële van het bijkomstige te scheiden.

Het karakter van het werk is veeleer een objectieve weergave van hetgeen op het terrein der totale prothese aan werkmethode en bijbehorende technische uitrusting heeft stand gehouden, of wel een plaats veroverd bij de werkzaamheid van toegewijde prothetisten, voornamelijk aan gene zijde van de oceaan. Als zodanig geeft het een bruikbaar overzicht van wat als hun wapenrusting moet worden beschouwd bij het streven naar de functioneel volmaakte kauwmaschine. Ter aanvulling van zijn persoonlijk kunnen kan de geverseerde lezer met het gebodene zijn voordeel doen.

Maar naast het min of meer beschrijvend-catalogusachtige dat zich in de daartoe leidende hoofdstukken op de voorgrond dringt, wordt men bij de lectuur telkens weer getroffen door waardevolle passages, die getuigen van het veelomvattende inzicht van de auteur op de problemen, waarin de prothetiek is ingebed. Men betreurt het dat hieraan niet met typografische middelen accent is gegeven om de student beter wegwijs te maken in het vaststellen van wat belangrijk is en de voorrang van zijn aandacht vereist. Als studieboek zou het uit didactisch oogpunt een waarde verkrijgen, die men thans eerder aan overeenkomstige werken zou willen toekennen.

Wie zich met de prothetische literatuur meer in het bijzonder bezig houdt komt telkens weer tot de overtuiging dat alles wat van belang is voor een goed resultaat, reeds vermelding heeft gevonden; een bevestiging van eigen, niet zonder moeite verworven inzicht.

In deze nieuwe druk van SWENSON is dat ook het geval al wordt er jammer genoeg voor de minder ervarene niet voldoende nadruk op gelegd.

P. H. BUISMAN